

Tomasz Wysocki

Struktura nowożeńców w poszczególnych grupach wyznaniowych w Polsce w 1931 roku

Saeculum Christianum : pismo historyczno-społeczne 14/1, 253-264

2007

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

TOMASZ WYSOCKI

STRUKTURA NOWOŻEŃCÓW W POSZCZEGÓLNYCH GRUPACH WYZNANIOWYCH W POLSCE W 1931 R.

Zawieranie małżeństw oraz wiek nowożeńców rozpatrywane są przede wszystkim z punktu widzenia potrzeb analizy urodzeń.¹ Podobnie uważał znany statystyk polski Stefan Szulc. Twierdził on, że „związek liczb małżeństw zawieranych z rozrodznością jest oczywisty”.² Ponadto jak uważał Samuel Fogelson „płodność ślubna jest wszędzie dominującą częścią płodności ogólnej”.³

Z powodu braku odpowiednich materiałów źródłowych (brak danych dotyczących ilości rozwodów w 1931 r.) w niniejszym opracowaniu nie zajmę się kwestią rozwodów. Ponadto w latach trzydziestych ubiegłego wieku rozwody były marginalnym zjawiskiem. Było to prawdopodobnie spowodowane wpływem na życie mieszkańców naszego kraju tradycyjnej kultury, a także doktryn religijnych sprzeciwiających się rozwodom. Ogólna liczba osób rozwiedzionych według danych uzyskanych z wyników *Drugiego Spisu Powszechnego* wynosiła 63 705 osób (w tym 21 671 mężczyzn i 42 034 kobiet), co stanowiło zaledwie 0,3% ogółu ludności w wieku 15 lat i więcej.⁴

Podstawową bazą danych statystycznych niezbędnych do dokonania analizy problematyki elementów ruchu naturalnego ludności Polski w poszczególnych grupach wyznaniowych, w tym – omawianej w niniejszym artykule – struktury nowożeńców są wyniki szczegółowych badań przeprowadzonych przez Główny Urząd Statystyczny i opublikowane w zeszycie nr 102 *Statystyki Polski -Małżeństwa, Urodzenia i Zgony* 1931, 1932 wydanym w roku 1939. Na podstawie mate-

¹ J. Z. Ho l z e r, *Demografia*. Warszawa 1999, s. 170.

² S. S z u l c, *Rozmieszczenie terytorialne spólczynników urodzeń i zgonów w latach 1896/97 (1900/01) i 1931/32*. Zagadnienia demograficzne Polski, Główny Urząd Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej, *Statystyka Polski*. Ser. C. Z. 41. Warszawa 1936, s. 47 nn.

³ S. F o g e l s o n, *Ruch naturalny ludności na Polesiu*. Referat zgłoszony na I-szy Zjazd Sprawozdawczo-Naukowy poświęcony Ziemiom Wschodnim, Instytut Badań Spraw Narodowościowych. Warszawa 1936, s. 19.

⁴ *Drugi Powszechny Spis Ludności z dnia 9 grudnia 1931 r., Mieszkania i Gospodarstwa Domowe. Ludność. POLSKA*. *Statystyka Polski*. Ser. C. Z. 94a. Główny Urząd Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej. Warszawa 1938, s. 40.

riałów zawartych w w/w zeszycie przedstawię strukturę nowożeńców w 1931 r. według wyznania (także w podziale na płeć).

1. Nowożeńcy

a. Struktura nowożeńców w 1931 r. według wyznania

Z danych zawartych w tabeli 1 wynika, iż w 1931 r. w naszym kraju w stan małżeński wstąpiło 542 120 osób (zawarto 271 060 małżeństw). Spośród ogółu nowożeńców największy odsetek stanowili rzymscy-katolicy (65,6%). Pomimo faktu, iż prawosławni stanowili większy niż greccy katolicy odsetek ludności Polski (odpowiednio 11,8% i 10,5%), to jednak ta druga grupa wyznaniowa stanowiła w 1931 r. większy odsetek nowożeńców (odpowiednio 11,4% i 12,9%). Kolejnymi w tym względzie grupami wyznaniowymi byli: wyznawcy religii mojej-szowej (7,0%) i ewangelicy (2,6%). Mieszkańcy naszego kraju deklarujący przynależność do pozostałych wyznań stanowili jedynie 0,4% osób wstępujących w związki małżeńskie w roku 1931. Analizując przedmiotową kwestię w podziale na płeć, zauważa się, iż mężczyźni wyznania rzymsko-katolickiego i prawosławnego, częściej niż kobiety wstępowali w związki małżeńskie.

Jeśli zaś chodzi o przedstawienie tego problemu w ujęciu terytorialnym to wyznawcy rzymskiego katolicyzmu byli najliczniej reprezentowanymi nowożeńcami w większości województw II Rzeczypospolitej poza nowogródzkim, województwami wschodnimi (poleskie, wołyńskie) i południowo-wschodnimi (Iwowskie, stanisławowskie i tarnopolskie). W województwie nowogródzkim oraz w województwach wschodnich w 1931 r. zanotowano największe odsetki osób pobierających się będących wyznawcami prawosławia, natomiast w południowo-wschodnich najczęściej pobierali się wyznawcy greckiego katolicyzmu. Wyznawcy judaizmu byli i drugą liczebnie grupą wyznaniową nowożeńców w województwach centralnych (poza lubelskim i białostockim). Natomiast spośród mieszkańców województw zachodnich najczęściej (po rzymskich katolikach) wstępowali w związki małżeńskie ewangelicy. W województwach południowo-wschodnich drugą grupę wyznaniową – co do odsetka zawieranych małżeństw – stanowili prawosławni.

Tabela 1. Struktura nowożeńców w 1931 r. według wyznania – w poszczególnych województwach

Wyznania nowożeńców	Liczba i odsetek nowożeńców w roku 1931					
	Ogółem		Mężczyźni		Kobiety	
	Liczba	Odsetek	Liczba	Odsetek	Liczba	Odsetek
	Ogółem					
Ogółem	542120	100,0	271060	100,0	271060	100,0
Rzymsko-katolickie	355677	65,6	177966	65,7	177711	65,6
Grecko-katolickie	70155	12,9	34820	12,8	35335	13,0
Prawosławne	61642	11,4	30918	11,4	30724	11,3

Wyznania nowożeńców	Liczba i odsetek nowożeńców w roku 1931					
	Ogółem		Mężczyźni		Kobiety	
	Liczba	Odsetek	Liczba	Odsetek	Liczba	Odsetek
Ewangelickie	14099	2,6	7065	2,6	7034	2,6
Mojżeszowe	38153	7,0	19071	7,0	19082	7,0
Inne	2394	0,4	1220	0,5	1174	0,4
Warszawskie						
Ogółem	61626	100,0	30813	100,0	30813	100,0
Rzymsko-katolickie	53164	86,3	26516	86,1	26648	86,5
Grecko-katolickie	29	0,0	18	0,1	11	0,0
Prawosławne	314	0,5	185	0,6	129	0,4
Ewangelickie	2162	3,5	1086	3,5	1076	3,5
Mojżeszowe	5613	9,1	2805	9,1	2808	9,1
Inne	371	0,6	203	0,7	168	0,5
Łódzkie						
Ogółem	48446	100	24223	100	24223	100
Rzymsko-katolickie	39280	81,1	19608	80,9	19672	81,2
Grecko-katolickie	19	0,0	13	0,1	5	0,0
Prawosławne	123	0,3	66	0,3	57	0,2
Ewangelickie	3914	8,1	1985	8,2	1929	8,0
Mojżeszowe	4800	9,9	2400	9,9	2400	9,9
Inne	310	0,6	151	0,6	159	0,7
Kieleckie						
Ogółem	47754	100	23877	100	23877	100
Rzymsko-katolickie	43865	91,9	21920	91,8	21945	91,9
Grecko-katolickie	20	0,0	14	0,1	6	0,0
Prawosławne	48	0,1	27	0,1	21	0,1
Ewangelickie	286	0,6	149	0,6	137	0,6
Mojżeszowe	3502	7,3	1750	7,3	1752	7,3
Inne	33	0,1	17	0,1	16	0,1
Lubelskie						
Ogółem	38642	100	19321	100	19321	100
Rzymsko-katolickie	30991	80,2	15481	80,1	15510	80,3
Grecko-katolickie	18	0,0	11	0,1	7	0,0
Prawosławne	3737	9,7	1877	9,7	1860	9,6
Ewangelickie	444	1,1	225	1,2	219	1,1
Mojżeszowe	3262	8,4	1631	8,4	1631	8,4
Inne	190	0,5	96	0,5	94	0,5
Białostockie						
Ogółem	26794	100	13397	100	13397	100
Rzymsko-katolickie	18448	68,9	9217	68,8	9231	68,9

Wyznania nowożeńców	Liczba i odsetek nowożeńców w roku 1931					
	Ogółem		Mężczyźni		Kobiety	
	Liczba	Odsetek	Liczba	Odsetek	Liczba	Odsetek
Grecko-katolickie	27	0,1	14	0,1	13	0,1
Prawosławne	5149	19,2	2583	19,3	2566	19,2
Ewangelickie	269	1,0	132	1,0	137	1,0
Mojżeszowe	2699	10,1	1350	10,1	1349	10,1
Inne	202	0,8	101	0,8	101	0,8
Poznańskie						
Ogółem	32936	100	16468	100	16468	100
Rzymsko-katolickie	30047	91,2	15024	91,2	15023	91,2
Grecko-katolickie	31	0,1	24	0,1	7	0,0
Prawosławne	32	0,1	23	0,1	9	0,1
Ewangelickie	2736	8,3	1352	8,2	1384	8,4
Mojżeszowe	73	0,2	36	0,2	37	0,2
Inne	17	0,1	9	0,1	8	0,0
Pomorskie						
Ogółem	18074	100	9037	100	9037	100
Rzymsko-katolickie	16482	91,2	8250	91,3	8232	91,1
Grecko-katolickie	23	0,1	13	0,1	10	0,1
Prawosławne	25	0,1	18	0,2	7	0,1
Ewangelickie	1491	8,2	729	8,1	762	8,4
Mojżeszowe	21	0,1	11	0,1	10	0,1
Inne	32	0,2	16	0,2	16	0,2
Śląskie						
Ogółem	24076	100	12038	100	12038	100
Rzymsko-katolickie	22459	93,3	11220	93,2	11239	93,4
Grecko-katolickie	23	0,1	14	0,1	9	0,1
Prawosławne	13	0,1	7	0,1	6	0,0
Ewangelickie	1236	5,1	620	5,2	616	5,1
Mojżeszowe	316	1,3	159	1,3	157	1,3
Inne	29	0,1	18	0,1	11	0,1
Krakowskie						
Ogółem	38486	100	19243	100	19243	100
Rzymsko-katolickie	34686	90,1	17342	90,1	17344	90,1
Grecko-katolickie	963	2,5	479	2,5	484	2,5
Prawosławne	261	0,7	134	0,7	127	0,7
Ewangelickie	137	0,4	70	0,4	67	0,3
Mojżeszowe	2411	6,3	1205	6,3	1206	6,3
Inne	28	0,1	13	0,1	15	0,1

Wyznania nowożeńców	Liczba i odsetek nowożeńców w roku 1931					
	Ogółem		Mężczyźni		Kobiety	
	Liczba	Odsetek	Liczba	Odsetek	Liczba	Odsetek
Województwa ziem centralnych i zachodnich – ogółem						
Ogółem	336834	100,0	168417	100,0	168417	100,0
Rzymsko-katolickie	289422	85,9	144578	86,0	144844	85,8
Grecko-katolickie	1153	0,3	600	0,3	552	0,4
Prawosławne	9702	2,9	4920	3,4	4782	2,9
Ewangelickie	12675	3,8	6348	4,0	6327	3,8
Mojżeszowe	22697	6,7	11347	5,9	11350	6,7
Inne	1212	0,4	624	0,3	588	0,4
Wileńskie						
Ogółem	22382	100	11191	100	11191	100
Rzymsko-katolickie	14354	64,1	7154	63,9	7200	64,3
Grecko-katolickie	2	0,0	0	0,0	2	0,0
Prawosławne	5838	26,1	2933	26,2	2905	26,0
Ewangelickie	84	0,4	50	0,4	34	0,3
Mojżeszowe	1557	7,0	778	7,0	779	7,0
Inne	547	2,4	276	2,5	271	2,4
Nowogródzkie						
Ogółem	17374	100	8687	100	8687	100
Rzymsko-katolickie	7726	44,5	3854	44,4	3872	44,6
Grecko-katolickie	22	0,1	12	0,1	10	0,1
Prawosławne	8553	49,2	4284	49,3	4269	49,1
Ewangelickie	24	0,1	12	0,1	12	0,1
Mojżeszowe	993	5,7	496	5,7	497	5,7
Inne	56	0,3	29	0,3	27	0,3
Poleskie						
Ogółem	17808	100	8904	100	8904	100
Rzymsko-katolickie	2322	13,0	1166	13,1	1156	13,0
Grecko-katolickie	42	0,2	18	0,2	24	0,3
Prawosławne	13651	76,7	6823	76,6	6828	76,7
Ewangelickie	50	0,3	26	0,3	24	0,3
Mojżeszowe	1612	9,1	806	9,1	806	9,1
Inne	131	0,7	65	0,7	66	0,7
Wołyńskie						
Ogółem	33638	100	16819	100	16819	100
Rzymsko-katolickie	5494	16,3	2741	16,3	2753	16,4
Grecko-katolickie	135	0,4	67	0,4	68	0,4
Prawosławne	23621	70,2	11821	70,3	11800	70,2
Ewangelickie	759	2,3	375	2,2	384	2,3

Wyznania nowożeńców	Liczba i odsetek nowożeńców w roku 1931					
	Ogółem		Mężczyźni		Kobiety	
	Liczba	Odsetek	Liczba	Odsetek	Liczba	Odsetek
Mojżeszowe	3269	9,7	1634	9,7	1635	9,7
Inne	360	1,1	181	1,1	179	1,1
Lwowskie						
Ogółem	52064	100,0	26032,0	100,0	26032,0	100,0
Rzymsko-katolickie	23257	44,7	11754,0	45,2	11503,0	44,2
Grecko-katolickie	23922	45,9	11840,0	45,5	12082,0	46,4
Prawosławne	186	0,4	91,0	0,3	95,0	0,4
Ewangelickie	228	0,4	112,0	0,4	116,0	0,4
Mojżeszowe	4399	8,4	2197,0	8,4	2202,0	8,5
Inne	72	0,1	38,0	0,1	34,0	0,1
Stanisławowskie						
Ogółem	30612	100,0	15306,0	100,0	15306,0	100,0
Rzymsko-katolickie	4036	13,2	2062,0	13,5	1974,0	12,9
Grecko-katolickie	24395	79,7	12152,0	79,4	12243,0	80,0
Prawosławne	40	0,1	21,0	0,1	19,0	0,1
Ewangelickie	218	0,7	110,0	0,7	108,0	0,7
Mojżeszowe	1918	6,3	959,0	6,3	959,0	6,3
Inne	5	0,0	2,0	0,0	3,0	0,0
Tarnopolskie						
Ogółem	31408	100,0	15704,0	100,0	15704,0	100,0
Rzymsko-katolickie	9093	29,0	4657,0	29,7	4436,0	28,2
Grecko-katolickie	20484	65,2	10131,0	64,5	10353,0	65,9
Prawosławne	51	0,2	25,0	0,2	26,0	0,2
Ewangelickie	61	0,2	32,0	0,2	29,0	0,2
Mojżeszowe	1708	5,4	854,0	5,4	854,0	5,4
Inne	11	0,0	5,0	0,0	6,0	0,0
Województwa ziem kresowych – ogółem						
Ogółem	205286	100,0	102643	100,0	102643	100,0
Rzymsko-katolickie	66282	32,3	33388	32,5	32894	32,0
Grecko-katolickie	69002	33,6	34220	33,3	34782	33,9
Prawosławne	51940	25,3	25998	25,3	25942	25,2
Ewangelickie	1424	0,7	717	0,7	707	0,7
Mojżeszowe	15456	7,5	7724	7,5	7732	7,5
Inne	1182	0,6	596	0,6	586	0,6

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z publikacji *Małżeństwa, urodzenia i zgony 1931, 1932*, Główny Urząd Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej. Statystyka Polski. Ser. C. Z. 102. Warszawa 1939, s. 2-11

Największą różnicę w strukturze nowożeńców – mężczyzn i kobiet odnotowano wśród greckich katolików – mieszkańców województwa tarnopolskiego (o 1,4% więcej spośród kobiet niż mężczyzn tego wyznania wstąpiło w związki małżeńskie w 1931 r.). W skali całego kraju ogółem zanotowano większy odsetek nowożeńców mężczyzn niż kobiet wyznania rzymsko-katolickiego i prawosławnego, mniejszy wśród mężczyzn niż kobiet wyznających grecki katolicyzm, zaś w gronie osób deklarujących przynależność do pozostałych wyznań (ewangelickie, mojżeszowe, inne) taki sam odsetek mężczyzn i kobiet wstępował w roku 1931 r. w związki małżeńskie. Zarówno spośród mieszkańców ziem centralnych i zachodnich jak i kresów wschodnich częściej żenili się mężczyźni niż kobiety wyznania rzymsko-katolickiego i prawosławnego (ponadto na ziemiach centralnych i zachodnich – ewangelicy). Zauważa się, iż na terenach gdzie mężczyźni jednych wyznań rzadziej wstępowali w związki małżeńskie niż kobiety tego wyznania, częściej pobierali się mężczyźni innych wyznań.⁵ Na przykład w województwach, w których odnotowano mniejszy odsetek nowożeńców – mężczyzn niż kobiet wyznania rzymsko-katolickiego – zanotowano większy odsetek wступujących w związki małżeńskie mężczyzn niż kobiet – greckich katolików (warszawskie, łódzkie, kieleckie, lubelskie), prawosławnych (warszawskie, łódzkie, lubelskie, białostockie, wileńskie, nowogródzkie, wołyńskie), czy też ewangelików (łódzkie, lubelskie, śląskie, wileńskie). Natomiast na obszarze województw: pomorskiego, poleskiego, lwowskiego i stanisławowskiego mężczyźni wyznający rzymsko-katolicyzm częściej wstępowali w związki małżeńskie niż kobiety deklarujące to wyznanie oraz na terenach tych częściej zawierały śluby kobiety należące do mniejszości wyznaniowych w naszym kraju. W tym miejscu należy dodać, iż wyznawcy judaizmu stanowili w II Rzeczypospolitej jedyną grupę wyznaniową spośród której taki sam odsetek mężczyzn i kobiet wstępował w związki małżeńskie (z wyjątkiem województwa lwowskiego, na terenie którego odnotowano mniejszy odsetek mężczyzn tego wyznania – nowożeńców).

b. Struktura nowożeńców w wieku 16-44 lat w 1931 r.

Poniższa tabela ilustruje strukturę nowożeńców w wieku 16-44 lat w 1931 r. w Polsce według wyznania religijnego.

⁵ Z wyjątkiem województwa tarnopolskiego i krakowskiego. Na terenie tego pierwszego odnotowano jedynie mniejszy odsetek mężczyzn-nowożeńców wyznania rzymsko-katolickiego i grecko-katolickiego, natomiast w żadnej spośród pozostałych grup wyznaniowych nie zanotowano większego odsetka pobierających się mężczyzn niż kobiet, natomiast na terenie krakowskiego odnotowano jedynie większy odsetek mężczyzn wyznania ewangelickiego – nie było zaś zmniejszonego zainteresowania małżeństwami wśród innych grup wyznaniowych.

**Tabela 2. Struktura nowożeńców w wieku 16-44 lat w 1931 r.
w Polsce według wyznania – ogółem**

Wyznania nowożeńców	Liczba i odsetek nowożeńców w wieku 16-44 lat w roku 1931					
	Ogółem		Mężczyźni		Kobiety	
	Liczba	Odsetek	Liczba	Odsetek	Liczba	Odsetek
Ogółem	523650	100,0	258353	100,0	265297	100,0
Rzymsko-katolickie	343536	65,6	169440	65,6	174096	65,6
Grecko-katolickie	67868	13,0	33414	12,9	34454	13,0
Prawosławne	60352	11,5	29992	11,6	30360	11,4
Ewangelickie	13382	2,6	6538	2,5	6844	2,6
Mojżeszowe	36260	6,9	17851	6,9	18409	6,9
Inne	2252	0,4	1118	0,4	1134	0,4

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych z publikacji *Małżeństwa, urodzenia i zgony 1931, 1932*, Główny Urząd Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej. Statystyka Polski. Ser. C. Z. 102. Warszawa 1939, s. 48-57.

Z danych zawartych w w/w tabeli wynika, iż struktura nowożeńców w wieku 16-44 lat nie różni się znacząco od struktury ogółu nowożeńców. Nieco większy odsetek spośród nowożeńców w wieku 16-44 lat niż wśród ogółu nowożeńców odnotowano w grupie greckich katolików i prawosławnych. Natomiast nieco mniejszy odsetek pośród nowożeńców w wieku 16-44 lat niż wśród ogółu nowożeńców zanotowano w gronie wyznawców religii mojżeszowej. Mogło to wynikać z wstępowania w związki małżeńskie w późniejszym wieku przez ludność wyznania mojżeszowego jak również prawdopodobnie – z nierejestrowania w urzędach stanu cywilnego małżeństw rytualnych.⁶ Z kolei zaś rozpatrując strukturę nowożeńców w podziale na płeć zauważa się, że spośród mężczyzn w wieku 16-44 lat odnotowano mniejszy niż wśród ogółu mężczyzn odsetek nowożeńców w grupie rzymskich katolików, ewangelików, wyznawców religii mojżeszowej oraz wyznawców innych religii. Natomiast mniejszy odsetek spośród ogółu niż w wieku 16-44 lat mężczyzn wstępujących w 1931 roku w związki małżeńskie zanotowano w gronie greckich katolików i prawosławnych. Jeśli chodzi o kobiety to struktura nowożeńców tej płci w wieku 16-44 lat nie różniła się od struktury ogółu kobiet-nowożeńców, z wyjątkiem prawosławnych (zanotowano większy odsetek kobiet-nowożeńców w wieku 16-44 lat niż ogółem kobiet) i wyznawców religii mojżeszowej (w tej grupie wyznaniowej kobiety w wieku 16-44 lat rzadziej wstępowały w związki małżeńskie niż w przypadku rozpatrywania ogółu populacji kobiet).

⁶ Na podstawie: *Drugiego Powszechnego Spisu Ludności z dnia 9 grudnia 1931 roku*, s. IX.

Tabela 3. Ludność w wieku 16-44 lat według wyznań w Polsce w 1931 r.

Wyznania nowożeńców	Liczba i odsetek nowożeńców w wieku 16-44 lat w roku 1931					
	Ogółem		Mężczyźni		Kobiety	
	Liczba	Odsetek	Liczba	Odsetek	Liczba	Odsetek
Ogółem	14588167	100,0	6922433	100,0	7665734	100,0
Rzymsko-katolickie	9421464	64,6	4483674	64,8	4937790	64,4
Grecko-katolickie	1541825	10,6	739718	10,7	802107	10,5
Prawosławne	1675961	11,5	795648	11,5	880313	11,5
Ewangelickie	381926	2,6	177413	2,6	204513	2,7
Mojżeszowe	1478111	10,1	683198	9,9	794913	10,4
Inne	88880	0,6	42782	0,6	46098	0,6

Źródło: Obliczenia własne na podstawie wyników *Drugiego Powszechnego Spisu Ludności z dnia 9 grudnia 1931 roku, Mieszkania i Gospodarstwa Domowe. Ludność. POLSKA*. Statystyka Polski. Ser. C. Z. 94a. Główny Urząd Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej. Warszawa 1938, s. 20-23.

Z danych zawartych w tabeli 2 i 3 wynika, iż struktura nowożeńców w wieku 16-44 lat (według wyznań) nieco różni się od struktury ogółu mieszkańców naszego kraju w wieku 16-44 lat. Rozpatrując udziały nowożeńców poszczególnych grup wyznaniowych wśród ogółu nowożeńców – i porównując je z udziałami ludności Polski w wieku 16-44 lat pośród ogółu ludności w tym wieku, zauważa się, iż nowożeńcy wyznania greckokatolickiego stanowili większe udziały spośród ogółu nowożeńców niż członkowie tej grupy wyznaniowej w gronie ogółu mieszkańców II Rzeczypospolitej w 1931 r. Odwrotną sytuację zanotowano w gronie wyznawców religii mojżeszowej. Nowożeńcy – wyznawcy judaizmu stanowili znacznie mniejszy odsetek wśród ogółu nowożeńców niż członkowie tej grupy wyznaniowej pośród ogółu ludności Polski okresu międzywojennego. Udziały członków pozostałych grup wyznaniowych pośród ogółu nowożeńców nie różniły się istotnie od udziałów osób tych wyznaniach spośród ogółu mieszkańców naszego kraju w roku 1931. Powyższe dotyczy także udziałów w populacji mężczyzn i kobiet.

c. Udziały nowożeńców w wieku 16-44 lat wśród ogółu nowożeńców w 1931 r.

Tabela 4. Udziały nowożeńców w wieku 16-44 lat wśród ogółu nowożeńców w 1931 r. według wyznań w Polsce

Wyznania nowożeńców	Współczynniki nowożeńców w wieku 16-44 lat (w stosunku do nowożeńców ogółem), według wyznań w Polsce w roku 1931		
	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
Ogółem	96,6	95,3	97,9
Rzymsko-katolickie	96,6	95,2	98,0

Wyznania nowożeńców	Współczynniki nowożeńców w wieku 16-44 lat (w stosunku do nowożeńców ogółem), według wyznań w Polsce w roku 1931		
	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
Grecko-katolickie	96,7	96,0	97,5
Prawosławne	97,9	97,0	98,8
Ewangelickie	94,9	92,5	97,3
Mojżeszowe	95,0	93,6	96,5
Inne	94,1	91,6	96,6

Obliczenia własne na podstawie danych z publikacji *Małżeństwa, urodzenia i zgony 1931, 1932*, Główny Urząd Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej, Statystyka Polski, Seria C, Zeszyt 102, Warszawa 1939, s. 2-11 i 48-57.

Dane zawarte w tabeli nr 4 ilustrują, iż nowożeńcy w wieku 16-44 lat stanowili zdecydowaną większość ogółu nowożeńców w naszym kraju w 1931 r. – największy odnotowano wśród prawosławnych (97,9%), najmniejszy zaś pośród wyznawców innych religii (94,1%) i ewangelików (94,9%). Rozpatrując udziały nowożeńców w wieku 16-44 lat wśród ogółu nowożeńców w 1931 roku w II Rzeczypospolitej w podziale na płeć zauważa się, iż spośród nowożeńców w wieku 16-44 lat, kobiety częściej wstępowały w związki małżeńskie (97,9%) niż mężczyźni (95,3%). Największy odsetek nowożeńców w wieku 16-44 lat zanotowano w gronie prawosławnych (zarówno wśród kobiet jak i mężczyzn), najmniejszy zaś – pośród wyznawców religii mojżeszowej (w populacji kobiet) i wyznawców innych religii (w populacji mężczyzn).

d. Częstość wstępowania w związki małżeńskie osób w wieku 16-44 lat w Polsce w 1931r.

W tym miejscu należy wyjaśnić pojęcie współczynnika małżeństw. Otóż współczynnik częstości zawierania małżeństw jest to stosunek ogólnej ilości małżeństw do liczby ludności w badanym okresie, obliczony najczęściej na 1000 ludności (w ‰) ($W_m = (M_t/L) \times C$; gdzie W_m – współczynnik małżeństw, M_t – ogólna liczba małżeństw zawartych w 1931 roku; L – liczba ludności w 1931 roku; C – constans (1000)).

Tabela 5. Częstość wstępowania w związki małżeńskie osób w wieku 16-44 lat w Polsce w 1931 r. według wyznań

Wyznania nowożeńców	Współczynniki częstości zawierania małżeństw w wieku 16-44 lat w Polsce w roku 1931, według wyznań (w ‰)		
	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
Ogółem	35,9	37,3	34,6
Rzymsko-katolickie	36,5	37,8	35,3

Wyznania nowożeńców	Współczynniki częstości zawierania małżeństw w wieku 16-44 lat, w Polsce w roku 1931 według wyznań		
	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
Grecko-katolickie	44,0	45,2	43,0
Prawosławne	36,0	37,7	34,5
Ewangelickie	35,0	36,9	33,5
Mojżeszowe	24,5	26,1	23,2
Inne	25,3	26,1	24,6

Źródło Obliczenia własne na podstawie danych z publikacji, *Małżeństwa, urodzenia i zgony 1931, 1932*, Główny Urząd Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej, Statystyka Polski, Seria C, Zeszyt 102, Warszawa 1939 oraz obliczenia własne na podstawie danych z wyników *Drugiego Powszechnego Spisu Ludności z dnia 9 grudnia 1931 roku, Mieszkania i Gospodarstwa Domowe. Ludność. POLSKA*. Statystyka Polski. Ser. C. Z. 94a. Główny Urząd Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 1938, s. 20-23.

Dane zawarte w tabeli 5 obrazują współczynniki częstości zawierania małżeństw w II Rzeczypospolitej w 1931 r. według wyznań. Wynika z nich, że najwyższy współczynnik częstości zawierania małżeństw zanotowano wśród subpopulacji greckich katolików (44,0‰), najniższy zaś – w grupie wyznawców religii mojżeszowej (24,5‰). W populacji mężczyzn zanotowano wyższy niż wśród kobiet współczynnik częstości zawierania małżeństw. Zarówno wśród mężczyzn jak i kobiet, najwyższy współczynnik częstości zawierania małżeństw odnotowano w gronie greckich katolików, najniższy zaś – w grupie wyznawców religii mojżeszowej i wyznawców innych religii. W niniejszym opracowaniu przedstawiłem współczynniki częstości zawierania małżeństw jedynie w skali całego kraju ogółem, nie zaś – w poszczególnych województwach, co było spowodowane brakiem odpowiednich danych do przeprowadzenia takiej analizy.

Structure of Newlyweds in Particular Religious Groups in Poland in 1931

Summary

The paper presents an analysis of the structure of newlyweds in Poland in the inter-war period (in 1931) in particular religious groups in overall figures, in breakdown into gender and territory. Estimated data of the frequency of marriages solemnised between persons aged 16-44 in Poland in 1931 are also presented.

⁷ S. Fogelson, *Ruch naturalny...*, s. 49.

The primary statistical database applied for analytical purposes were the findings of certain specific surveys carried out by the National Statistics Office published in the Polish Statistics Folder No. 102 – „Marriages, Births, and Deaths 1931, 1932” of 1939.

The analysis presented in the paper indicates that the 2nd Republic was a country characterised by quite high diversification in the structure of newlyweds from one religious group to another. The highest percentage of newlyweds was observed in Roman Catholics. Greek Catholics got married more frequently than it would be evident from their proportion in Poland’s overall population. In the Orthodox believers, a reverse situation was observed. Members of this religious group accounted for a smaller proportion in the overall number of newlyweds than in the country’s overall population. The religious group with the lowest frequency of marriages, the lowest number of births, and the lowest death percentage were Judaists. Roman Catholic and Orthodox males got married more frequently than females. Roman Catholics were the most numerously represented newlyweds in most of the regions in the 2nd Republic, except for the Nowogród region, and eastern and south-eastern regions.